

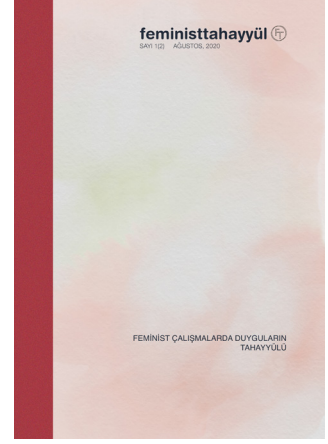
Feminist alışmalarda Duyguları Düşünmek.

Emine Erdoğan ve Demet Gülçiçek

Feminist Tahayyül, 1(2): 138-143.

(Sunuř)

© Bu eser ancak referans verilerek kullanılabilir ve izin almaksızın çoğaltılamaz.

Feminist Çalışmalarda Duyguları Düşünmek

Feminist Tahayyül bu sayısında son dönemde yeni bir ivmeyle pek çok alanda önemli bir tartışma konusu olan “duygular” a odaklanıyor. Her ne kadar duygular her zaman feminizmin odağında olsa da bugün feminist ve queer teorilerin zengin ve devamlı katkıları sayesinde sosyal bilimlerde “duygulamsal dönüş” (*affective turn*) tartışılıyor (Hemmings, 2005; Pedwell ve Whitehead, 2012). Hatta bazı araştırmacılar feminist teorinin kendisini bir duygulamsal dönüş olarak adlandırıyor (Cvetkovich, 2012). Bu teorik yaklaşımlar duyguya dair epistemolojik ve ontolojik varsayımları sorgulayarak sosyal bilimlere ve feminizmi dönüştürüyorlar. *Feminist Tahayyül*’ün bu sayısıyla duyguya dair devam eden ve açılan bu yeni sorulara katkı yaptığını umuyoruz. Feminizmin farklı dönemlerinde duyguların toplumsal ile politik olanı anlama noktasındaki başat pozisyonuna yapılan vurgu, duyguyu bireyselleştirmekten kurtarmakla kalmadı; nesnellik, akıl-duygu ikiliği, duygu-beden ayrışması gibi meseleleri de sorgulamaya açtı. Feminist literatürde duygular çoğu kez toplumsallığın bir “yan etkisi” ya da “ek bir kategori” olarak değil, kurucu öğelerinden biri olarak ele alındı ve bu bakış gün geçtikçe araştırmacıları duyguların teorik önemine daha fazla ikna etti. Duyguyu, bu anlamda, bu sayıda Alev Özkazanç’ın Lynne Segal ile yaptığı söyleşinin de vurguladığı gibi, feminist hareketin geçmişi, bugünü ve geleceği arasındaki bağlantıları vurgulayabileceğimiz bir alan olarak görüyoruz. Kastettiğimiz bağlantı yalnızca feminizmin dönemselsel olarak ele aldığı konulardaki süreklilik değil, aynı zamanda farklı feminist kuşaklar ve teorik yönelimler arasındaki geçişkenlikler. Dolayısıyla duyguyu ele almanın yeniliğinden değil, ancak duyguyu ele alış biçimindeki heyecanlı yeni sorgulamalardan bahsedebileceğimizi düşünüyoruz.

Sayı Türkçe duygu literatüründe bir aciliyet olarak nitelendirilebilecek, alandaki ilgili kavramların kullanımına ilişkin muğlaklıklarının giderilmesi hususuna değinen Ayşe Uslu’nun “Duygu, His ve Duygulama Ayrımına Etkinleşimci Çözüm” başlıklı yazısıyla başlıyor. Uslu bu makalede duygulamanın ne olduğuna ilişkin oldukça önemli bir tartışma yürütüyor.

Makale her ne kadar feminist literatürden doğrudan beslenmiyorsa da duygu ve duygulamanın ilişkiselliğini vurgulayarak, feminist teorinin yıkıma uğratma derdinde olduğu biliş-beden, akıl-ruh gibi ikiliklerin ne yaptığı ve bunların nasıl üstesinden gelinebileceğine dair bir izlek sunuyor. Bugün feminist teorinin duyguyu ele alış biçimini yeniden düşünmeye davet etmesindeki en önemli “yenilikler”den birinin, Uslu’nun duygu, his ve duygulamanın olanaklı iç içeliği için sunduğu etkinleşimci çözüme benzer şekilde, duyguyu bedensel olan ile ilişkisellik içerisinde ele alması olduğunu söyleyebiliriz. Bugün duygu (*emotion*) ve duygulam (*affect*) kavramlarının hem birlikte daha sık kullanıldıklarını hem de kimi kez birbirlerinin yerine kullanıldıklarını görüyoruz. Sayıdaki tartışmalardan yola çıkarak, bu kavramların Türkçe karşılıklarında yaşanan kafa karışıklığına bir çözüm getirmek adına, *emotion* yerine duygu, *affect* yerine duygulam ve *affection* yerine duygulanım kelimelerinin kullanılmasını öneriyoruz. Ancak şunu belirtmekte fayda var; sayıyı oluşturmaya çalışırken teorik olarak Sara Ahmed’in izleğine bağlı kaldık ve duygu ve duygulam arasında herhangi bir ayrıma gitmedik. Başka bir ifadeyle, sayının içereceği yazıları belirlerken duyguyu bedensel etkilerden ayrı olarak ele alan yazılar ya da duygulamaları duygudan ayrı olarak ele alan yazılar gibi bir ayrımdan ziyade, duygunun kavramsal olarak duygulamaları da içerdiği düşüncesinden hareket ettik. Bu nedenle, duygulamalara odaklanmayı mümkün kılabilen kabulüyle, Ahmed’in (2015) dediği gibi “Duygu nedir?” sorusundan ziyade “Duygular ne yapar?” sorusuna cevap veren yazılara yer vermeye çalıştık. Yazarların kendi kavramsal tercihleri doğrultusunda duygu ve duygulamı kullandıklarını, ancak *affect* yerine duygulanım kullanılmamasına dikkat edildiğini söylemekte fayda var.

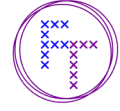
Bu anlamda Yıldız Öztürk, Dilek Üstünalan ve Belce Metin’in birlikte kaleme aldıkları “Pandemi Sürecinde Kadınların Ev İçindeki Deneyimleri ve Evde Kalmanın Duyguları” başlıklı yazı, duyguların toplumsallığını pandemi süreciyle ilişkili olarak ele alması bakımından önemli. Yazı pandemi nedeniyle evden çalışma hâlinin kadınların emek süreçlerinde yarattığı dönüşümü ele alırken, bu dönüşümle ilişkilenen duygulara odaklanıyor. Bu makale

her ne kadar kuramsal olarak duygulam literatüründen yola çıkmamış olsa da duygulardan bahsederken onları bedensel olandan ya da etkileşimlerden ayrı olarak ele almaması noktasında duygulam teorilerinin vurgularıyla ortaklaşıyor. Makale yalnızca pandemi ve evde kalmanın hangi duyguları ortaya çıkardığına bakmıyor, ortaya çıkan duyguların pandemi ve evde kalmayla ilişkimizi nasıl şekillendirdiğine de bakıyor. Bu yazı aynı zamanda pandeminin bakım emeği sürecini nasıl dönüştürdüğü noktasında Lynne Segal'in söyleşisinde vurguladıklarına dikkat çekmesi bakımından da önemli (bkz. Özkazanç). Segal pandemi sürecinde bakımın (*care*) hayati öneminin anlaşıldığı ve gelecek tahayyülümüzde bakımın, birbirimize ve dünyaya olan bağımlılığımızı içermesi nedeniyle vazgeçilmez olacağını vurguluyor. Feminist hareketin başkalarının (ilk ortaya çıktığında çoğunlukla başka kadınların) dertleriyle her zaman ilgilendiğini ifade eden Segal, feminist tahayyülün hâlihazırda başkalarını gözetme ve kollama kaygısının toplumların gelecek tahayyülünde daha çok yer bulacağını söylüyor.

Sayıda dayanışmadan, birbirini gözetme hâlinin duygularından bahseden başka bir yazı da Gonca Şahin'in "Evdeki Yabancıdan Yabancıya Evine: Göçebe Bir Yabancıya Kadın-Oluş Öyküsü" isimli makalesi. Şahin burada trans bir mültecinin duygularını, katılımcının, kavramsal olarak "ev" ve kendi evleri ile kurduğu ilişki üzerinden anlamaya çalışırken, aynı zamanda mültecilerin birbirlerini gözetme pratiklerinin ve dayanışma ağlarının da altını çiziyor. Makaleyi, cinsiyeti ve cinselliği oluş (*becoming*) hâlinde ele alabilmek için duygulara odaklanmanın vazgeçilmezliğini göstermesi bakımından literatüre önemli bir katkı olarak görüyoruz. Ayrıca Şahin, Jude'un (mahlas) kadın-oluş öyküsünün duygularına odaklanırken yaşam öyküsü ve spesifik olarak epizodik etnografi tekniğinden yararlanarak, duyguların nasıl çalışılabileceği sorusuna da dolaylı olarak doyurucu bir cevap vermiş oluyor.

Sayının duygular literatürüne metodolojik katkılarından bahsedebilmemizi sağlayan bir diğer yazı N. Eda Erçin'in "Ütülü Vücut Kırıksık Dil: Performans Sanatlarının Yöntemleriyle Bedensel Bellek Çalışması" başlıklı yazısı. Erçin'in ifadesiyle "bedensel feminizm,

algının fenomenolojisi ve yeni materyalizmden beslenen” vücut merkezli araştırma yönteminin, katılımcıların duygularıyla/duygulamalarıyla ilişkilendirme yollarını ve bunların sahanın gidişatını nasıl etkilediğini görmek oldukça heyecan verici. Yazı böylelikle katılımcıların failliklerinin merkezde olduğu bir saha çalışmasının mümkün olduğunu gösteriyor. Ayrıca yazıda metodolojik olarak hikâyelendirmeden özellikle kaçınma hâlinin getirebilecekleri üzerine yürütülen tartışma ve nihayetinde Erçin’in bunu yapmaktan vazgeçmesi (ya da bir noktadan sonra engelleyemeyişi/engellemek istememesi), hikâyeleri duygu/duygulamaları anlama çabasıyla ayrı olarak düşünmenin zorluğunu ortaya koyuyor. Yazının gösterdiği şekilde performans sanatları tekniklerinin feminist yöntemin vurguladığı faillik ve düşünömsellik gibi konulardaki elverişliliği nedeniyle, feminist araştırmacılar tarafından artan bir sıklıkla kullanılacağını umuyoruz.

Feminist Tahayyül Erçin’in yazdığı araştırma notundan sonra duygular literatürüyle ilişkili görölebilecek iki kitabın değerlendirmesiyle devam ediyor. Bunlardan ilki Gülcan Kılıç’ın değerlendirdiği, duygu ve duygulam literatüründe Türkiye’de en çok tanınan isimlerden biri olan Sara Ahmed’in kitabı *Feminist Bir Yaşam Sürmek*; diğeri ise Naz Hıdır’ın değerlendirdiği Ceren Lordoğlu’nun *İstanbul’da Bekâr Kadın Olmak* isimli kitabı. Bu iki kitabın duygular literatürüyle ve birbirleriyle ilişkili olduklarını düşünöyoruz: *Feminist Bir Yaşam Sürmek* feminist olmanın duygularını özellikle oyunbozan kavramı üzerinden ortaya koyarken, Lordoğlu’nun çalışması evliliğin yüceltildiği bir toplumda bekâr olmaya odaklanarak, dolaylı olarak oyunbozan olmanın duygularını ele alıyor. Bunun yanında kitaplar kadınların eril olanla direniş taktiklerine yer vermesi bakımından ortaklaşıyor.

Kadınların direniş taktiklerinden ve bunların duygularından bahsettiğimiz noktada, Emek Erez’in Maya Angelou’nun eserleri ve şiirlerinden yola çıkarak sunduğu, feminist bir yaşamın izleği olarak görölebilecek yazıya işaret etmek gerekiyor. Erez, Angelou’nun yaşamını bize neşe, inat, öfke ve başkaldırı üzerinden gösterdiğinde, feminist bir yaşamın yalnızca

cinsiyetçiliğe değil tüm ötekileştirme biçimlerine karşı durmayı, başkaldırmayı ve direnmeyi içerdiğini bir kez daha görüyoruz. Bu direnmenin duyguları ise feminist bir tahayyülü kesimsellikle düşünmenin potansiyellerine işaret ediyor.

Feminist Tahayyül'ü pandemi gibi zor bir süreçte var eden yazarlarımıza, çalışmalarını gönderenlere ve katkı sağlayan herkese minnettar olduğumuzu ifade ediyor ve ikinci sayımızı severek okumanızı diliyoruz.

Emine Erdoğan ve Demet Gülçiçek

KAYNAKÇA

- Ahmed, S. (2015) *Duyguların Kültürel Politikası*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Cvetkovich, A. (2012) *Depression: A Public Feeling*. Duke University Press.
- Hemmings, C. (2005) Invoking Affect. *Cultural Studies*, 19(5): 548-567.
- Pedwell, C. ve Whitehead, A. (2012) Affecting Feminism: Questions of Feeling in Feminist Theory. *Feminist Theory*, 13:115-129.